

YLLÄSJÄRVEN ASEMAKAAVAN LAAJENNUKSEN LUONTOSELVITYS

FM (biologi) Turkka Korvenpää
Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy
11.12.2022

Sisällys:

1. JOHDANTO	3
2. ALUEEN YLEISKUVAUS	4
3. ARVOKKAAT LUONTOTYYPPIKOHTEET	4
4. LUONTOTYYPPIKUVIOT.....	4
5. PESIMÄLINNUSTO	11
5.1 Menetelmät	11
5.2 Tulokset ja niiden tulkinta	11
6. LEPAKOT	13
6.1 Menetelmät	13
6.2 Tulokset ja niiden tulkinta	14
7. MUU LAJISTO.....	14
8. SUOSITUSTEN YHTEENVETO	15
9. KIRJALLISUUS JA LÄHTEET	15

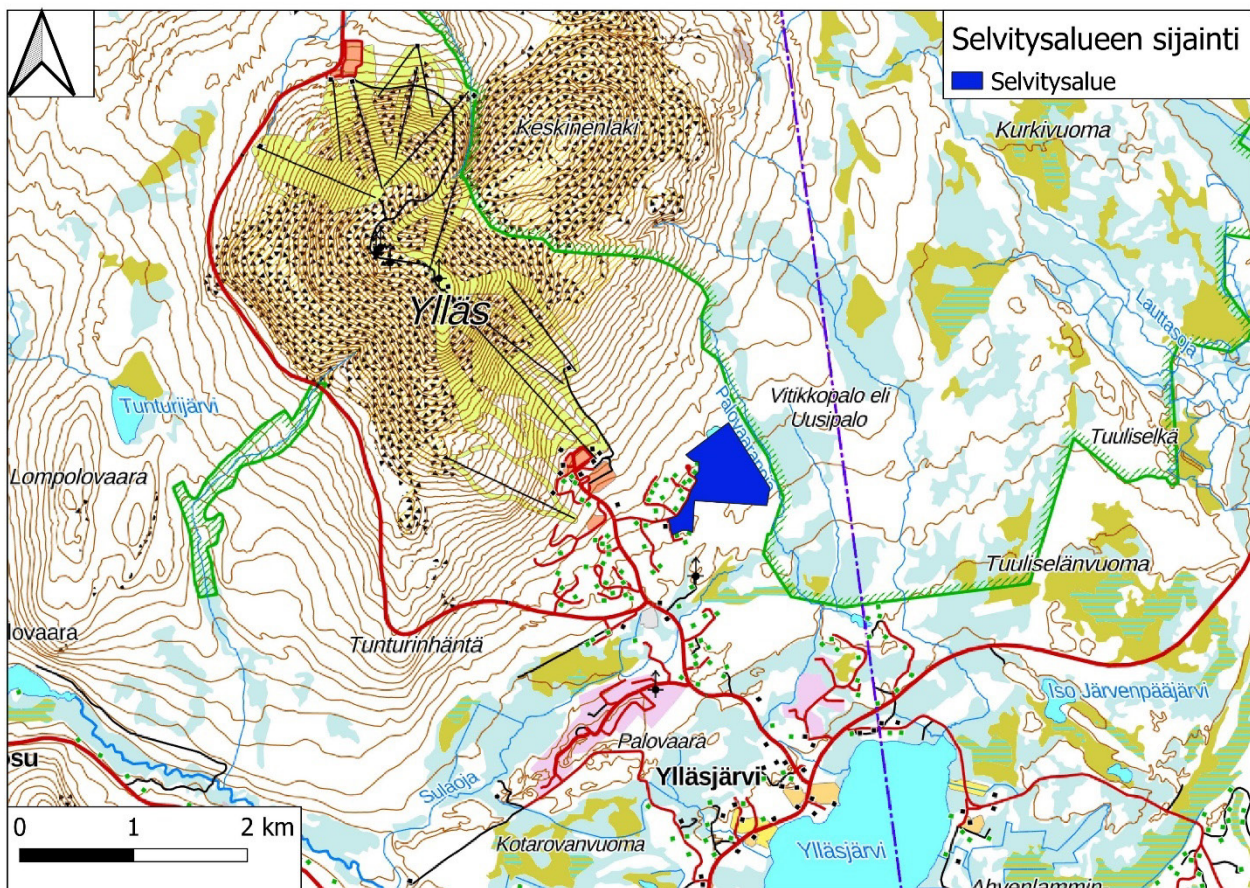
Kannen kuva: Vanhaa metsää luontotyyppikuviolla 2.

Pohjakartta ja ilmakekuva: © Maanmittauslaitos 12/2022

Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy
Hanhenkaari 10 as 16
21420 Lieto
Puh. 045-6793602
www.envibio.net

1. JOHDANTO

Nosto Consulting Oy tilasi Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy:ltä Kolarissa Yllästunturin kaakkoispuolella sijaitsevan Ylläsjärven asemakaavan laajennusalueen luontoselvityksen (kartta 1).

Kartta 1. Selvitysalueen sijainti.

Luontoselvityksen tarkoituksena oli kartoittaa alueen luontoarvot ja arvioida niiden vaikutusta maankäyttöön. Työhön sisältyneessä kasvillisuus- ja luontotyyppikartoituksessa kartoitettiin mahdolliset luonnonsuojelulain 29 §:n suojelemat luontotyypit, luonnonsuojelulain 23 §:n mukaiset luonnonmuistomerkit, vesilain 2. luvun 11 §:n mukaiset suojeltavat pienvedet, metsälain 10 §:n tarkoittamat erityisen tärkeät elinympäristöt, uhanalaiset luontotyypit, luontodirektiivin luontotyypit, Suomen kansainväliset vastuuluontotyypit sekä muut luontoarvoiltaan merkittävät luontotyypit. Lisäksi alue jaettiin kasvillisuudeltaan ja luonnonoloiltaan yhtenäisiin luontotyyppikuvioihin. Työssä kartoitettiin myös pesimälinnustoa ja lepakoita sekä muiden EU:n luontodirektiivin liitteisiin II ja IV sisältyvien sekä uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien esiintymiä.

Luontoselvityksen laati FM (biologi) Turkka Korvenpää. Selvityksen maastotyöt tehtiin 2.-3.7.2022 ja 23.8. 2022. Työn tausta-aineistoksi hankittiin Suomen Lajitietokeskuksesta tiedot alueelta aiemmin tunnetuista lajiesiintymistä.

2. ALUEEN YLEISKUVAUS

Selvitysalue (pinta-ala noin 36 ha) sijaitsee Kolarissa Yllästunturin kaakkoispuolella Tunturipalon alueella. Rakennuksia ei ole, mutta alue rajoittuu lännessä Tunturipalonkatuun ja rakennettuihin tontteihin.

Metsät ovat vanhoja tai melko vanhoja, suhteellisen luonnontilaisia tuoreita ja kuivahkoja kankaita. Tunturipalonkadun lähistöllä puusto on hieman nuorempaa ja lahopuuta esiintyy jonkin verran vähemmän kuin idempänä, jossa lahopuujatkumo on monin paikoin hyvä. Valtapuu männyn ohella metsissä esiintyy melko paljon koivua ja kuusta sekä siellä täällä vanhoja raitoja. Alueen pohjoisrajalle on kaivettu tekolampi, josta johtaa putki pohjoisesta etelään virtaavaan kapeaan noron.

3. ARVOKKAAT LUONTOTYYPPIKOHTTEET

Selvitysalueelta ei löytynyt varsinaisia, ympäristöstään selkeästi erottuvia, arvokkaita luontotyyppikohteita, mutta metsissä on kaikkialla melko paljon lahopuuta ja puusto on muutenkin suhteellisen luonnontilaista ja vanhaa.

4. LUONTOTYYPPIKUVIOT

Selvitysalue jaettiin 7 luontotyyppikuvioon, jotka esitellään alla. Kuviot on merkitty karttoihin 2-3.

KUVIO 1: KUIVAHKO KANGAS

Melko vanhaa, jonkin verran eri-ikäistä männikköä kasvava kuivahko kangas, jossa on myös muutama koivu ja vähän lyhyitä kuusia (kuva 1). Osa puista on kilpikaarnaisia. Kuviolla seisoo jonkin verran keloja ja maassa makaa hieman lahopuuta. Yhdessä kelossa on kolo.

Matalassa varvikossa tavataan runsaasti mustikkaa, variksenmarjaa ja puolukkaa, joiden lisäksi kuviolla kasvaa mm. metsälauhaa.

Kuvio on tavanomaista talousmetsää luonnontilaisempi. Se täyttää boreaalisen luonnonmetsän (luontodirektiivin luontotyyppi) määritelmän, mutta ei ole luonnonmetsänä kovin edustava. Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa käytetyssä luokituksessa kuvio kuuluu varttuneisiin kuivahkoihin kankaisiin, joka on Pohjois-Suomessa silmälläpidettävä luontotyyppi. Se on myös Suomen kansainvälistä vastuuluontotyyppiä pohjoisborealiset mäntymetsät.

Kuva 1. Kuivahkon kankaan männikköä luontotyyppikuvilla 1.

KUVIO 2: TUORE KANGAS

Vanhaa, eri-ikäisrakenteista mäntyvaltaista metsää kasvava tuore (osittain kuivahko) kangas (kannen kuva, kuva 2). Puustossa on vanhoja kilpikaarnaisia mäntyjä, nuorempia mäntyjä sekä hieman kuusta ja koivua. Kuviolla esiintyy runsaasti keloja ja mäntymaapuuta sekä jonkin verran koivupökölöitä. Lahopuujatkumo on hyvä. Siellä täällä näkyy palaneita kantoja. Myös harsintahakkuissa syntyneitä kantoja on, mutta metsä on saanut olla pitkään ilman puuston käsittelyä. Kenttäkerroksessa tavataan runsaiden mustikan, variksenmarjan ja puolukan ohella mm. juolukkaa, metsälauhaa, kultapiiskua, vanamoja ja kangasmaitikkaa. Pohjakerros on seinäsammalvaltainen. Kuvion pohjoispäässä sijaitsee tekolammesta (kuvio

7) kaivettu lyhyt oja, joka laskee vetensä kangasmaastoon. Kenttäkerroksen kasvillisuus on pieneltä tulvivalta alueelta kuollut.

Kuvio on melko luonnontilaista ja edustavaa vanhaa metsää, joka täyttää boreaalisen luonnonmetsän kriteerit. Vanha havupuuvaltainen tuore kangas ja vanha kuivahko kangas ovat Pohjois-Suomessa erittäin uhanalaisia luontotyyppiä. Kuivahko kangas on myös Suomen kansainvälistä vastuuluontotyyppiä pohjoisboreaaliset mäntymetsät.

Maankäyttösuositus: Jos alueelle rakennetaan, olisi alkuperäistä puustoa ja metsäkasvillisuutta mukaan lukien lahopuut hyvä pyrkiä säilyttämään mahdollisimman paljon.

Kuva 2. Mäntyvaltaista metsää luontotyyppikuviolla 2.

KUVIO 3: NORO

Uomaltaan jokseenkin luonnontilainen, kapea noro, jota ympäröi melko tiheä kuusi- ja koivuvaltainen puusto (kuva 3). Noron varrella kasvaa myös muutama suhteellisen kookas haapa. Noron eteläosa oli kartoituspäivänä kuiva, mutta pohjoisosassa virtasi tekolammesta putken kautta noroon tuleva vesi. Noron varrella kasvavat mm. tähtitalvikki, harajuuri, pohjantähkiö, nurmilauha, luhtavilla, niittyleinikki, metsäimarre ja pikkutalvikki.

Kuva 3. Kapea noro rantoineen (luontotyyppikuvio 3).

Kuva 4. Koivu- ja kuusipuustoa luontotyyppikuvioilla 4.

KUVIO 4: TUORE KANGAS

Melko luonnontilaista vanhaa kuusi- ja koivuvaltaista metsää (kuva 4) kasvava tuore kangas. Kuviolla on useita vanhoja raitoja, vähän haapaa ja paljon koivupökölöitä sekä

koivumaapuuta. Metsässä on hyvä lahopuujatkumo. Kenttäkerroksessa tavataan runsaan mustikan lisäksi mm. juolukkaa.

Kuvio on melko luonnontilaista ja edustavaa vanhaa metsää, joka täyttää boreaalisen luonnonmetsän kriteerit. Varttunut havupuuvaltainen tuore kangas on Pohjois-Suomessa silmälläpidettävä luontotyyppi.

Maankäyttösuositus: Jos alueelle rakennetaan, olisi alkuperäistä puustoa ja metsäkasvillisuutta mukaan lukien lahopuut hyvä pyrkiä säilyttämään mahdollisimman paljon.

KUVIO 5: TUORE KANGAS

Melko vanhaa, eri-ikäisrakenteista mäntyvaltaista metsää kasvava tuore kangas (kuva 5). Sekapuina esiintyy paikoin melko paljon kuusta ja koivua sekä kaksi vanhaa raitaa. Kuviolla on jonkin verran keloja ja maapuuta sekä koivupökölöitä. Lahopuujatkumo on melko hyvä. Yhdeltä maapuulta löytyi uhanalainen (vaarantunut) kantoraippasammal. Kenttäkerroksessa kasvaa runsaiden mustikan, puolukan ja variksenmarjan lisäksi esim. metsälauhaa, juolukkaa ja kangasmaitikkaa.

Kuva 5. Luontotyyppikuvio 5 on tuoretta kangasmetsää. Taustalla Tunturipalonkatu.

Kuvio on tavanomaista talousmetsää luonnontilaisempi. Se täyttää boreaalisen luonnonmetsän (luontodirektiivin luontotyyppi) määritelmän, mutta ei ole luonnonmetsänä kovin edustava. Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa käytetyssä luokituksessa kuvio kuuluu varttuneisiin havupuuvaltaisiin tuoreisiin kankaisiin, joka on Pohjois-Suomessa silmälläpidettävä luontotyyppi.

Maankäyttösuositus: Kantoraippasammalesiintymän ympärille olisi hyvä jättää halkaisijaltaan noin 40 m laajuinen rakentamaton vyöhyke, jonka puuston annetaan kehittyä luonnontilassa.

KUVIO 6: MAANLÄJISTYSALUE

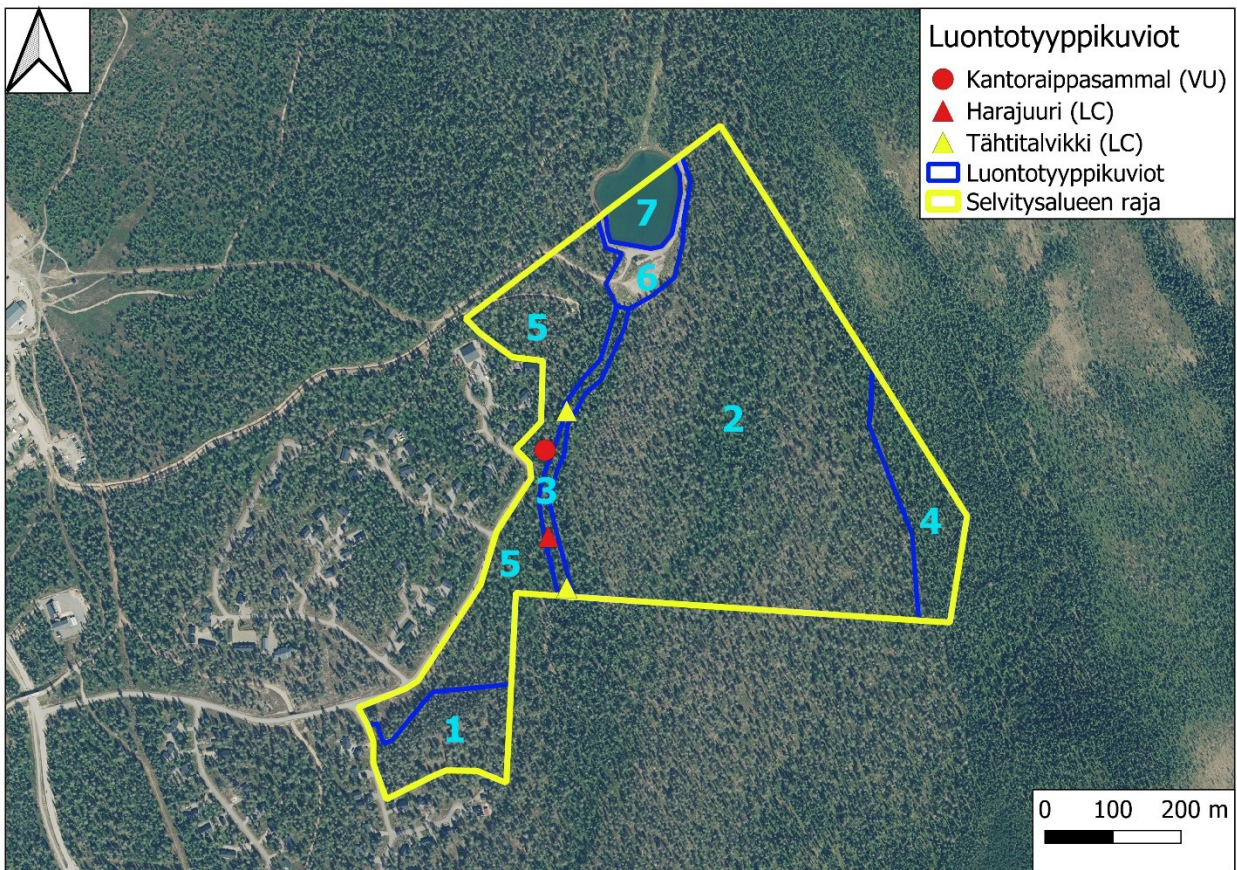
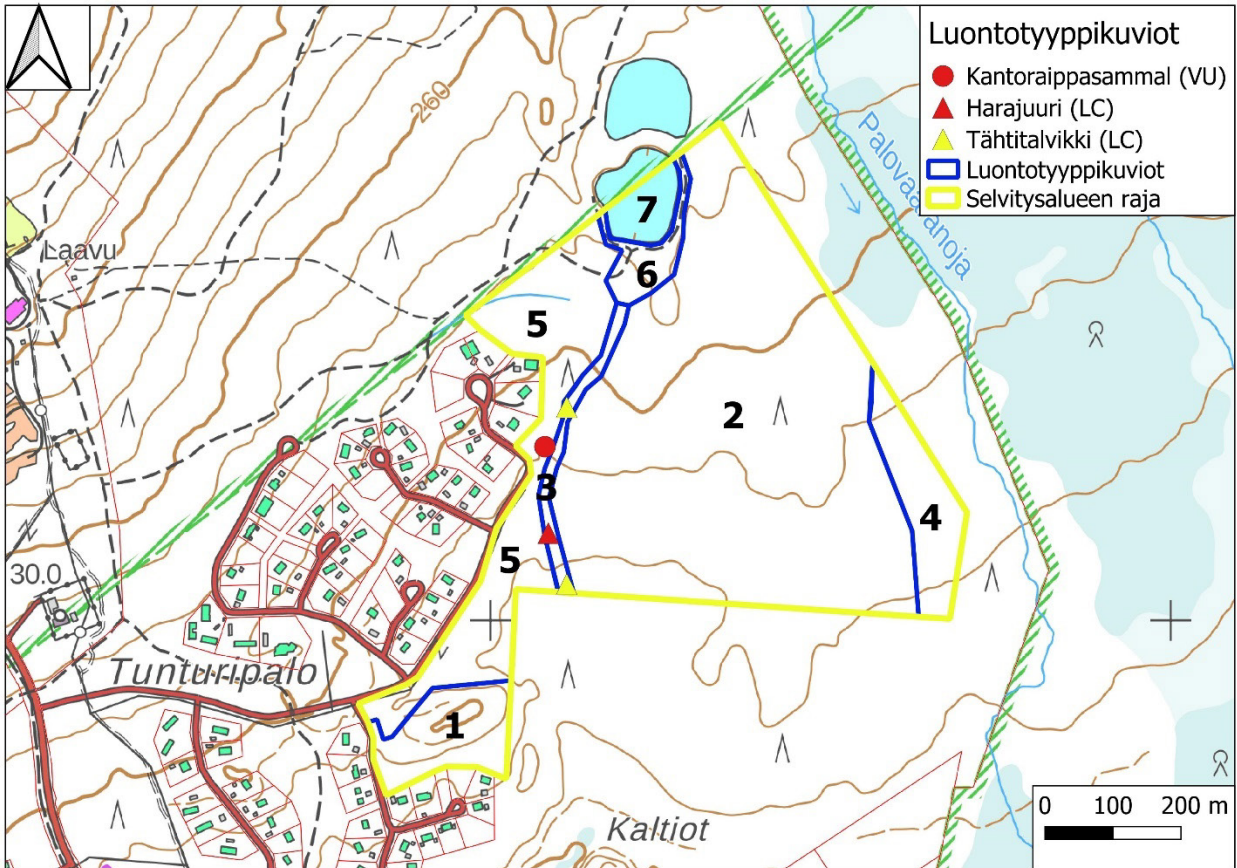
Kuviolle on läjitetty tekolammen kaivuun yhteydessä maata. Lisäksi kuvioon kuuluvat tekolammen hyvin niukkakasviset rannat.

KUVIO 7: TEKOLAMPI

Aidattu tekolampi, jonka kasvillisuus on hyvin niukkaa (kuva 6).

Kuva 6. Tekolampi selvitysalueen pohjoisrajalla.

Kartat 2-3. Luontotyyppikuviot ja huomionarvoiset lajiesiintymät.

5. PESIMÄLINNUSTO

5.1 Menetelmät

Pesimälinnustoa selvitettiin kartoituslaskentamenetelmällä (Koskimies & Väisänen 1988) aamulla 2.7.2022 klo 5.15-6.20. Sää oli selkeä ja tyyni. Ilman lämpötila oli kartoituksen alkaessa +19 °C. Lisäksi linnustoa havainnoitiin luontoselvityksen muiden osioiden maastotöiden yhteydessä.

Kartoituslaskennassa selvitysalue käveltiin niin tiheästi läpi, että kaikki siellä oleskelevat lintuyksilöt voitiin kohtuullisella todennäköisyydellä havaita. Apuvälineinä käytettiin kiikaria, GPS-laitetta sekä etukäteen tulostettuja suurimittakaavaisia karttoja. Kaikki havaitut lintuyksilöt merkittiin tulostetuille paperikartoille ja samalla merkittiin muistiin tieto lajista, sukupuolesta (jos mahdollista määrittää kiikarilla), yksilömäärästä ja käyttäytymisestä (laulava koiras, poikasille ruokaa kuljettava emo, varoitteleva lintu, pari ym.). Selvästi yli lentävät linnut jätettiin huomioimatta, mutta alle 50 metrin päässä selvitysalueen rajan ulkopuolella havaitut yksilöt merkittiin muistiin, sillä niiden reviiri sijoittuu suurella todennäköisyydellä osittain selvitysalueelle. Reviiriksi tulkittiin kaikki havainnot laulavista koiraista, pesistä, ruokaa kuljettavista emoista, varoittelevista linnuista ja myös paikallisina sopivassa pesimäympäristössä tavatuista linnuista.

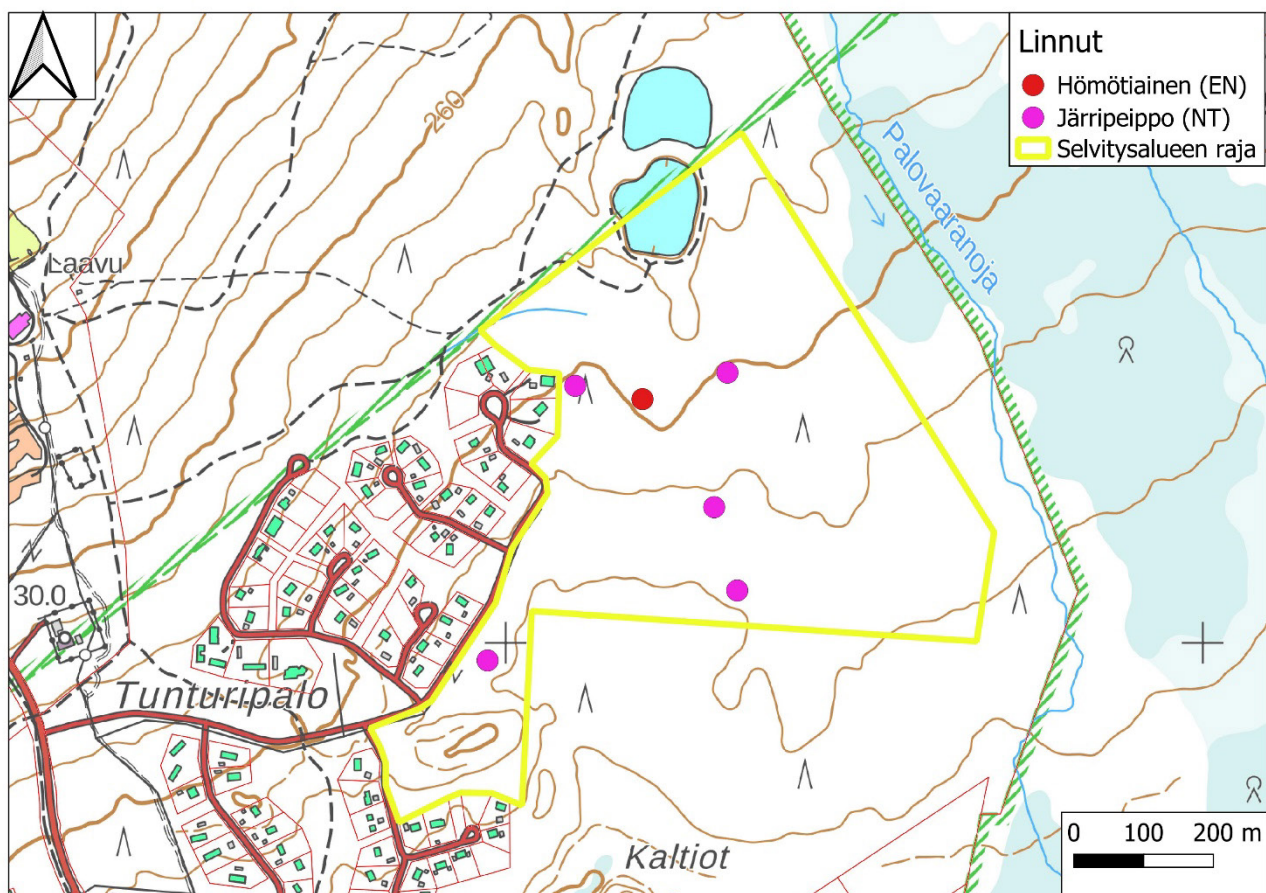
5.2 Tulokset ja niiden tulkinta

Selvitysalueella ja sen välittömässä lähiympäristössä tulkittiin pesivän kaikkiaan 20 lintuparia (taulukko 1). Pesimälajeja oli yhteensä 11. Lisäksi Tunturipalonkadun varrella nähtiin västäräkki (silmälläpidettävä), joka pesii todennäköisesti jonkin mökin pihapiirissä selvitysalueen tuntumassa. Selvitysalueella havaittiin myös muutamia urpiaisia, vihervarpusia ja kuukkeleita (silmälläpidettävä) sekä koirasmetso (EU:n lintudirektiivin I-liitteen laji) ja kukkuva käki. Tekolammella nähtiin yksinäinen naarastelkkä.

Pesimälinnusto on Lapin männiköille tyypillisesti harvaa ja vähälajista. Merkittävin laji on erittäin uhanalainen hömötiainen (kartta 4). Tarkka pesäpaikka ei ole tiedossa, sillä pesäpoikasaika on heinäkuun alussa jo ohi. Pesintään sopivaa vanhaa kuusivaltaista metsää kasvaa luontotyyppikuvion 3 tuntumassa. Mitä enemmän alueella säilyy vanhaa metsää, sitä todennäköisemmin hömötiainen voi säilyä pesimälinnustossa. Silmälläpidettävällä jättiläispeipolla oli viisi reviiriä. Laji on yhä yleinen, vaikka onkin vähentynyt.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Parimäärä	Status
<i>Anthus trivialis</i>	metsäkivirvinen	4	LC
<i>Ficedula hypoleuca</i>	kirjosieppo	2	LC
<i>Fringilla coelebs</i>	peippo	1	LC
<i>Fringilla montifringilla</i>	järripeippo	5	NT
<i>Muscicapa striata</i>	harmaasieppo	2	LC
<i>Parus major</i>	talitiainen	1	LC
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	leppälintu	1	LC
<i>Phylloscopus trochilus</i>	pajulintu	1	LC
<i>Poecile montanus</i>	hömötiainen	1	EN
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	punatulkku	1	LC
<i>Turdus iliacus</i>	punakylkirastas	1	LC

Taulukko 1. Selvitysalueen pesimälinnusto. (EN=erittäin uhanalainen, NT= silmälläpidettävä, LC= elinvoimainen)

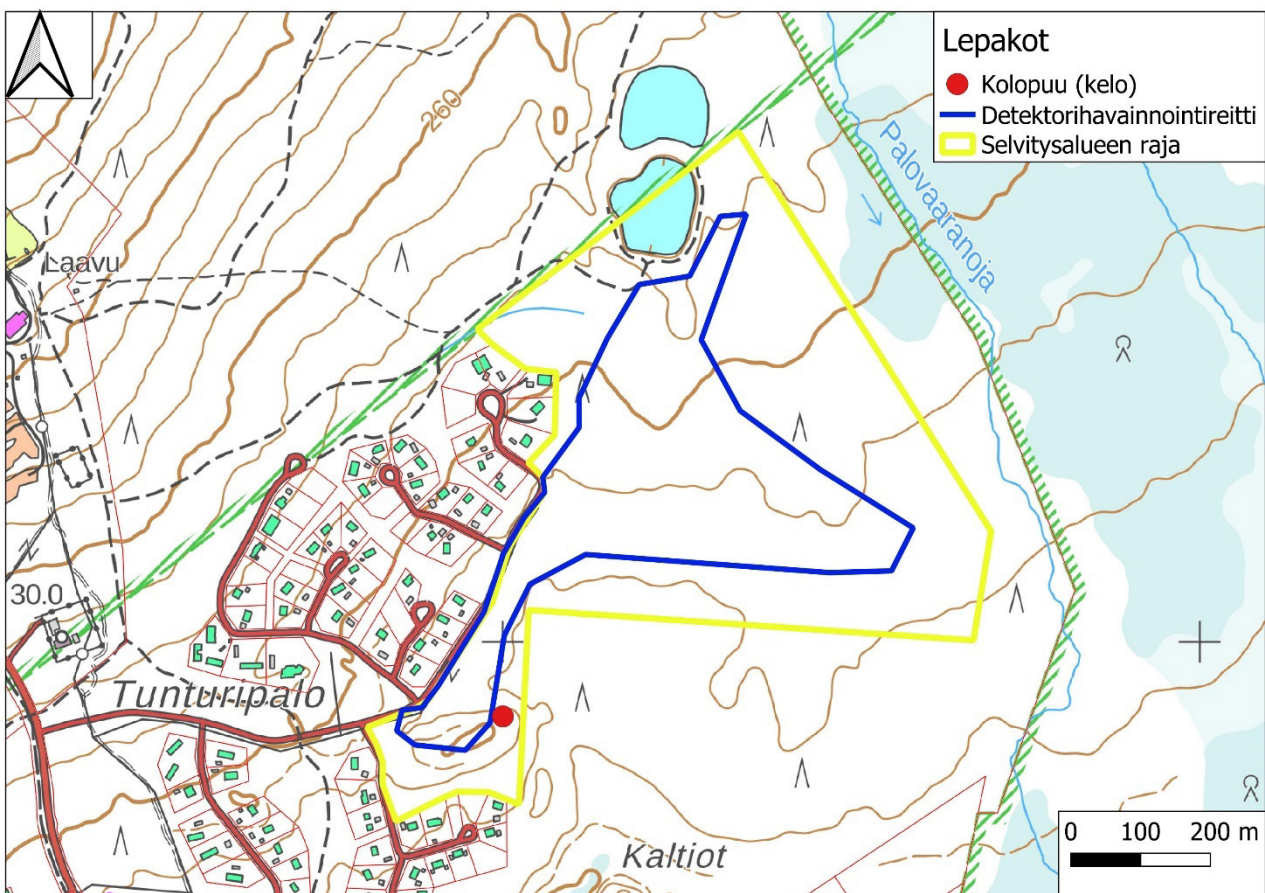
Kartta 4. Merkittävimmät pesimälinnut. (EN=erittäin uhanalainen, NT=silmälläpidettävä)

6. LEPAKOT

6.1 Menetelmät

Kaikki Suomessa esiintyvät lepakkolajit sisältyvät EU:n luontodirektiivin IV-liitteeseen, joten niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen on kielletty.

Lepakkokartoitus jakaantui detektorihavainnointiin ja lepakoille sopivien päiväpiilojen sekä talvehtimis- ja lisääntymispaikkojen etsintään.

Kartta 5. Detektorihavainnointireitti ja kolopuu.

Lepakkoja havainnoitiin detektorilla 2.7.2022 klo 0.40-1.20 ja 23.8.2022 klo 22.55-23.35 kävelemällä karttaan 5 merkitty reitti. Havainnointi aloitettiin aikaisintaan noin puoli tuntia auringonlaskun jälkeen. Heinäkuussa sää oli selkeä, tyyni ja lämmin (+22 °C) ja elokuussa heikkotuulinen, selkeä ja viileähkö (+9 °C). Olosuhteet olivat molempina öinä hyvät. Sopivia päiväpiiloja ja lisääntymispaikkoja (mm. linnunpönttöjä, kolopuita ja louhikoiden onkaloita) etsittiin muun maastotyön yhteydessä.

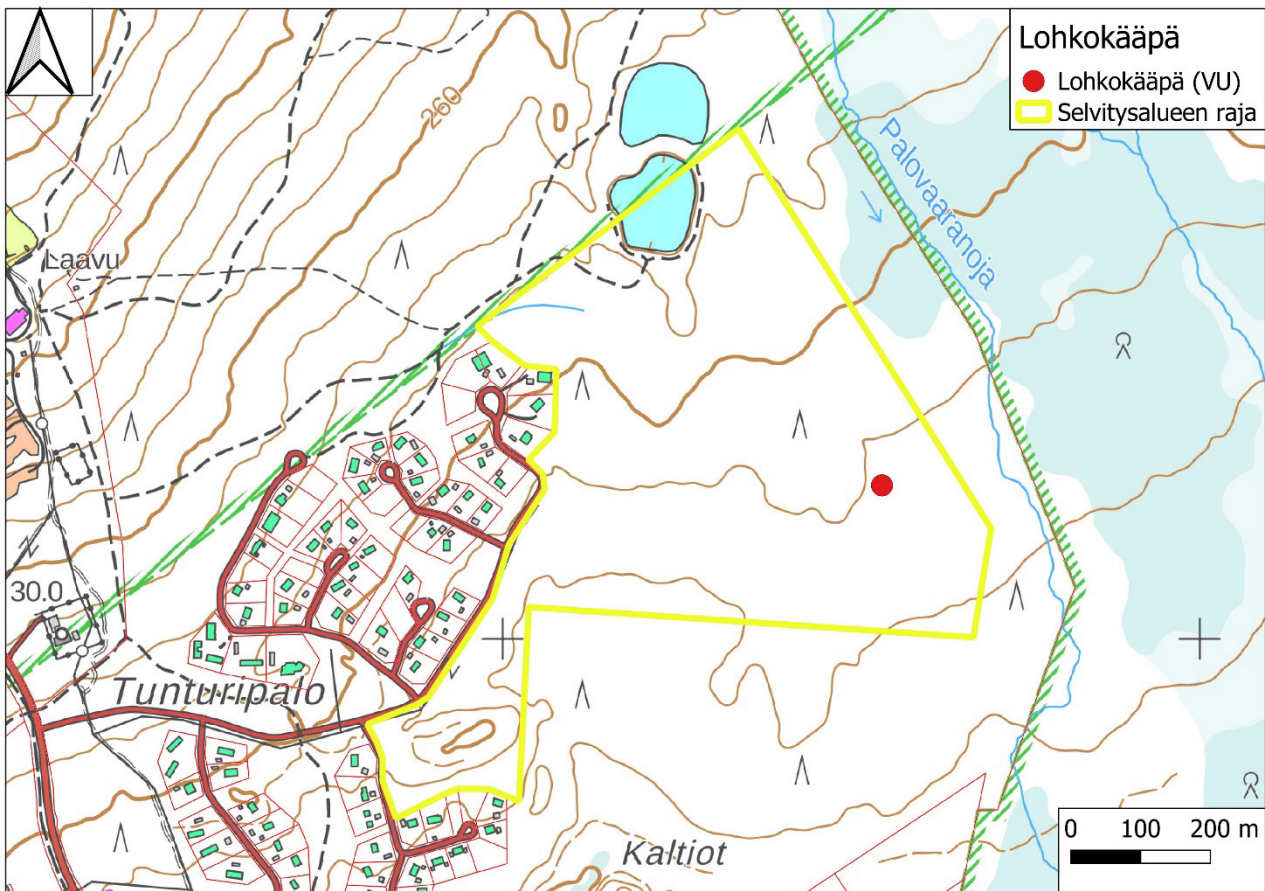
6.2 Tulokset ja niiden tulkinta

Lepakoita ei havaittu lainkaan. Alueella saattaa kuitenkin ajoittain liikkua pohjanlepakoita, sillä niitä on havaittu mm. Äkäslompolossa (esim. Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy 2021). Selvitysalueen eteläosasta löytyi yksi kolopuu (kartta 5), joka sopii lepakoiden päiväpiloksi.

7. MUU LAJISTO

Lintuja ja lepakkoja käsitellään aiemmissa kappaleissa.

Vaarantunut kantoraippasammal löytyi yhdeltä maapuulta selvitysalueen länsiosasta läheltä Tunturipalonkatua (kartat 2-3). Vaarantunut lohkokääpä on löydetty vuonna 1999 (kartta 6, Suomen Lajitietokeskus 2022) selvitysalueen itäreunalta. Alueen vanhoissa runsaslahopuustoisissa metsissä voi kasvaa muitakin harvinaisia kääpiä.

Kartta 6. Lohkokääpähavainto vuodelta 1999 (Suomen Lajitietokeskus). (VU=vaarantunut)

8. SUOSITUSTEN YHTEENVETO

Karttoihin 2-3 merkityn kantoraippasammalesiintymän ympärille olisi hyvä jättää halkaisijaltaan noin 40 m laajuinen rakentamaton suojavyöhyke, jonka puuston annetaan kehittyä luonnontilassa. Alkuperäistä puustoa ja metsäkasvillisuutta mukaan lukien lahopuut olisi hyvä pyrkiä säilyttämään mahdollisimman paljon. Erityisesti tämä koskee luontotyyppikuvioita 2 ja 4.

9. KIRJALLISUUS JA LÄHTEET

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.
- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988. Linnustonseurannan havainnointiohjeet. 2.uusittu painos. Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki. 143 s.
- Lindholm, T. & Tuominen, S. 1993. Metsien puuston luonnontilaisuuden arviointi. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A 3. 40 s.
- Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy 2021. Kukaslompolon asemakaavan luontoselvitys. 23 s.
- Meriluoto, M. & Soininen, T. 1998. Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsälehti Kustannus & Tapio. 192 s.
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2021. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47/2021. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 350 s.
- Pääkkönen, P. & Alanen, A. 2000. Luonnonsuojelulain luontotyyppien inventointiohje. Suomen ympäristökeskuksen monisteita 188. Suomen ympäristökeskus. 128 s.
- Suomen Lajitietokeskus 2022. Aineistopyyntö 14.6.2022.

Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille. (www.lepakko.fi)

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Suomen lajien alueellinen uhanalaisuusarviointi 2020. <https://www.ymparisto.fi/punainenlista>